

5

Polska bibliografia organów **prof. Marii Szymanowicz jako narzędzie** **badania organoznawczych**

Polska bibliografia organów
 by Prof. Maria Szymanowicz as a Tool for Organ Studies

Franciszek Koenig
 ORCID: 0000-0003-0285-9081
 KATEDRA MUZYKOLOGII
 – UNIWERSYTET OPOLSKI

ABSTRACT

The article presents and discusses *Polska bibliografia organów* ("Polish Organ Bibliography") published so far in 3 volumes by Prof. Maria Szymanowicz, head of the Department of Instrumentology at the Institute of Art Sciences of the Catholic University of Lublin. They were published in 2011, 2014 and 2018. The text is an attempt to show the objective value of the published bibliography, both from the perspective of organ experts, which is understandable, but also from the biographers' point of view. However, the publication has met with their criticism of methodological work, which seems unfair. The text portrays *Polska bibliografia organów* as a much needed and useful tool for many dimensions of the work of organ experts. Also, the publication in question became a work raising the prestige of Polish organology.

Wprowadzenie

Od blisko 10 lat ukazuje się *Polska bibliografia organów* (M. Szymanowicz 2011; M. Szymanowicz 2014; M. Szymanowicz 2018). Aktualnie trwają prace nad wydaniem czwartego tomu tego dzieła. Pomysłodawczynią i autorką jego wydania jest dr hab. Maria Szymanowicz, prof. KUL – kierownik Katedry Muzykologii w Instytucie Nauk o Sztuce Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie. Jej dzieło zostało przyjęte z radością i cieszy się dużym uznaniem w gronie polskich organoznawców i instrumentologów (szczegółowy opis wydanych do tej pory tomów *Polskiej bibliografii organów* zamieszczony jest w niniejszym numerze czasopisma w dziale *Reviews*). Z drugiej jednak strony publikacja ta spotkała się z ostrą krytyką J.M. Łubockiego – wrocławskiego bibliografa młodego pokolenia (o tym będzie mowa w dalszej części artykułu). Nie kwestionując w najmniejszym stopniu ani kompetencji krytyka, ani rzeczowości i zasadności jego opinii, ani też oczywistego prawa do jej wyrażania, należałoby jednak wziąć w obronę niezaprze-

czalną wartość pracy prof. M. Szymanowicz dla środowiska polskich organoznawców, by nie ugruntowywać wrażenia, iż cały jej trud okazał się daremny, a takie wrażenie owa krytyczna recenzja może budzić.

Niniejszy tekst jest próbą spojrzenia na *Polską bibliografię organów* (dalej: PBO) jako na cenne narzędzie pracy z punktu widzenia organoznawców i stosowanej przez nich metodologii badań (dlatego ukazuje się w tak specjalistycznym czasopiśmie). Jednocześnie tekst ma pokazać, że wydanie PBO stanowi jeden z konstytutywnych elementów wyłonienia się we współczesnej dobie „nowej” dziedziny wiedzy – organologii (wg terminologii o greckich korzeniach; według polskiej – organoznawstwa). Oprócz tego celem niniejszego tekstu jest pokazanie PBO jako szczególnego rodzaju tworzonych od dawna bibliografii dziedzinowych, które zawsze były cenione przez bibliografów, a obecnie bynajmniej nie straciły na aktualności. Przeciwnie – dzięki zastosowaniu techniki informatycznej rozwijają się i zyskują na wartości. Bibliografie dziedzinowe, oprócz tego, że są narzędziem pracy, dodatkowo porządkują sferę badań, a nawet pozwalają wyznaczać kierunki dalszych prac badawczych lub dokumentacyjnych.

Warto zatem ukazać dzieło prof. M. Szymanowicz, szczególnie na tle wspomnianej wcześniej różnicy stanowisk, jako narzędzie spełniające swoją rolę zarówno w założonych i zrealizowanych przez autorkę zadaniach, jak i wobec oczekiwań tych, którzy czekali na ukazanie się tego typu dzieła. Na początek warto przedstawić naukowe kompetencje autorki, w pełni uprawniające ją do tworzenia tego typu bibliografii, by w następnej kolejności omówić w skrócie wydane do tej pory trzy tomy PBO, a w końcu podkreślić jej wartość jako rzeczywistego narzędzia prac badawczych w obszarze organoznawstwa. Ostatnim punktem niniejszego opracowania będzie ukazanie PBO jako pracy, którą powinni docenić nie tylko organoznawcy, ale także, czego oczekiwanie wydaje się uzasadnione, bibliografowie (pomimo niedoskonałości właściwych każdemu dziełu wychodzącemu spod ludzkiej ręki).

1. Współczesna bibliografia dziedzinowa

Prof. Jadwiga Woźniak-Kasperek, kierownik Katedry Bibliografii i Dokumentacji Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego, w słowie wstępnym do książki *Bibliografia: teoria, praktyka, dydaktyka* napisała: „Gdyby nie wiedza, zapał i benedyktyńska praca zastępów bibliografów na całym świecie, dziś wiedzielibyśmy dużo mniej o tym, czym karmiło się życie, jak wyglądała nauka, sztuka, kultura w dalekiej i nieodległej przeszłości. Przyrost wiedzy przedmiotowej jest nierozzerwalnie powiązany z przyrostem wiedzy bibliograficznej” (J. Woźniak-Kasperek 2009: 9). W dalszej części tekstu można odnaleźć jeszcze bardziej jednoznaczną opinię: „bez bibliografii wszystko znajdowałoby się w stanie chaosu” (2009: 9). Przytoczone cytaty jednoznacznie wskazują na niezwykle doniosłą rolę każdego rodzaju bibliografii: narodowych, regionalnych, osobowych, ale także tych dziedzinowych.

W odniesieniu do wspomnianej bibliografii dziedzinowej, a taką jest bibliografia organów M. Szymanowicz, warto zapoznać się najpierw z ogólnymi elementami pozytywnego jej wkładu w rozwój wiedzy. W tym względzie można znów wskazać na opinie innego bibliotekoznawcy, prof. Jadwigi Sadowskiej, powiązanej w przeszłości z Uniwersyte-tem w Białymstoku oraz Uniwersytetem Wrocławskim, pracownika Biblioteki Narodowej, a przez 14 lat kierownika Instytutu Bibliograficznego (1993–2007), która w swojej pracy naukowej akcentuje potrzebę podjęcia, a potem kontynuacji prac nad bibliografią dziedzi-nową. Dotyczy to konkretnych dziedzin, a więc dyscyplin nauki oraz określonego zakresu zagadnień. Bibliografie dziedzinowe można określić mianem treściowych ze względu na to, że podstawowym kryterium doboru materiałów są właśnie treści zawarte w dokumentach, opracowaniach i różnego rodzaju publikacjach. W sytuacji ścierania się różnych opinii, od głoszących, że tego typu bibliografia pozwala szybko ustalić stan badań i oszczędza czas na poszukiwanie piśmiennictwa, po zupełnie przeciwnie – że piśmiennictwo szybko się starzeje i traci aktualność, autorka wyraźnie wskazuje na ich wciąż aktualne znaczenie, zwłaszcza w odniesieniu do nauk humanistycznych i społecznych, które przecież opierają się na słowie pisanym i drukowanym. Wśród ważnych i pozytywnych cech bibliografii dziedzinowych warto wymienić przynajmniej kilka najważniejszych.

Po pierwsze, bibliografia dziedzinowa wyznacza wstępny etap w pracy badawczej, po-nieważ pozwala ustalić podstawę materiałową dla ewentualnej monografii. Jest to rodzaj pomocy dla badacza, która zwalnia go z czasochłonnego obowiązku dotarcia do rozpro-szonych dokumentów czy publikacji wydanych w najróżniejszych wydawnictwach. Prowa-dzona na bieżąco bibliografia daje badaczowi możliwość zorientowania się w najnowszych publikacjach (J. Sadowska 2017: 2). Jest ona niejako pierwszym „polem” badania.

Po drugie, bibliografia dziedzinowa – jak zauważa dr hab. Alicja Matczuk, bibliolog związana z UMCS w Lublinie – jest niezwykle przydatna w momencie, kiedy liczba wyda-wanych publikacji osiąga już taki poziom, że ani jakakolwiek instytucja, ani indywidualny badacz, nawet mający wyjątkową intuicję, nie są w stanie skutecznie poszukiwać rozproszo-nych materiałów (2014: 9). Obrazowo można powiedzieć, że jest to rodzaj „rynku”, groma-dzącego wszystkich autorów wraz z ich dziełami, których nie poznałoby się drogą „odwie-dzania” każdego autora z osobna.

Po trzecie, bibliografia staje się dla badaczy warsztatem pracy. Szczególnie dla przedsta-wicieli nauk humanistycznych nie tylko stanowi pomoc, ale w jakimś stopniu warunkuje rozwój całej dyscypliny. Bibliografia może również działać jako inspiracja. Zamieszczone w niej różnego rodzaju indeksy pozwalają też badaczowi zorientować się w publikacjach z zakresu interesującego go kierunku badań w ramach danej dziedziny wiedzy. Nie każdy musi przecież interesować się wszystkim i być jednakowo zorientowany w całości określo-nej dyscypliny naukowej (J. Sadowska 2017: 6).

Po czwarte, bibliografia dziedzinowa, będąc rodzajem upowszechniania wiedzy, na co zwrócono już uwagę, jest jednocześnie świadectwem pewnego etapu rozwoju i dojrzałości

dziedziny nauki, której dotyczy. Jej powstanie dowodzi, że piśmiennictwo na jakiś temat jest już na tyle rozwinięte, że zasadne się staje ujęcie całych jego zasobów w struktury bibliograficzne (A. Matczuk 2014: 9).

To tylko niektóre z uwag znawców bibliografii, przez pryzmat których warto bliżej spojrzeć na *Polską bibliografię organów* autorstwa prof. Marii Szymanowicz.

2. Obszary badań i dorobek naukowy prof. Marii Szymanowicz

Prof. Maria Szymanowicz (ur. 1955, Radom) od 2007 r. jest kierownikiem Katedry Instrumentologii w Instytucie Nauk o Sztuce Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Jest absolwentką muzykologii KUL-owskiej, a swoje podstawowe studia muzykologiczne realizowała w latach 1976–1981. Uwieńczone zostały one magisterium, a następnie licencjatem obronionym w 1981 r. Rok później została zatrudniona jako asystentka w Katedrze Instrumentologii, wchodzącej w skład ówczesnego Instytutu Muzykologii Kościelnej KUL-u. Doktorat napisany pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Jana Chwałka obroniła w 1991 r., a habilitację uzyskała w 2007 r. Od 2009 r. jest zatrudniona jako profesor KUL. Od 2014 do 2018 r. pełniła także funkcję dyrektora Instytutu Muzykologii KUL, który w 2019 r. został przekształcony w Instytut Nauk o Sztuce.

Dla pełnego zobrazowania biografii prof. Szymanowicz trzeba dodać, że jest ona równocześnie muzykiem kościelnym z wieloletnim doświadczeniem (m.in. w latach 1989–1991 była organistką KUL-owskiego kościoła akademickiego). Pełniła również funkcję wykładowcy Studium Organistowskiego w Radomiu, a ponadto jest członkiem wielu komisji i innych gremiów, zarówno w strukturach KUL-u, jak i poza uczelnią.

Działalność naukowo-badawcza prof. Szymanowicz koncentruje się przede wszystkim wokół historii organów i tematów związanych z ich budową, ze szczególnym uwzględnieniem polskiego budownictwa organowego. Drugim polem jej naukowej refleksji jest muzyka liturgiczna, trzecim zaś religijna kultura muzyczna. W tym miejscu trzeba nadmienić, że w ciągu lat pracy naukowej M. Szymanowicz opublikowała 7 książek, ponad 40 artykułów naukowych i opracowała kilka haseł encyklopedycznych ([b.a.]. *Noty biograficzne* 2016: 318; [b.a.]. *Pracownicy naukowcy* 2006: 35–36). Owocem jej pracy naukowej i dydaktycznej jest także promocja 7 doktoratów i recenzowanie 9 kolejnych (dokładny wykaz można znaleźć na stronie: www.nauka-polska.pl). Oprócz tego M. Szymanowicz jest promotorką 40 licencjatów oraz 43 magisteriów. Ten wymiar pracy wyrażony w przytoczonych liczbach, wiążąc się z koniecznością pogłębiania wiedzy w wielu wymiarach badań instrumentologicznych, daje autorce PBO dobrą orientację w najnowszej literaturze przedmiotu.

Innym wymiarem naukowej aktywności prof. M. Szymanowicz jest wieloletnia współpraca z Ośrodkiem Dokumentacji Zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodo-

wego w Warszawie oraz z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Lublinie w zakresie prac inwentaryzacyjnych nad zabytkowymi organami. Jeśli chodzi o ten z kolei obszar, M. Szymanowicz sporządziła co najmniej 170 inwentaryzacji zabytkowych organów na zlecenie wspomnianego ODZ w Warszawie. Oprócz tego wykonała również kilkanaście ekspertyz ([b.a.]. *Noty biograficzne* 2016: 318).

Jednak od kilkunastu lat szczególnym i owocnym wymiarem pracy prof. Marii Szymanowicz są prace związane z zainicjowaniem, opracowywaniem i wydawaniem sukcesywnie ukazujących się tomów *Polskiej bibliografii organów*, co zostanie dokładniej omówione w kolejnym punkcie.

Wymienione powyżej obszary badań i okazały dorobek zebrany w ciągu blisko 40 lat pracy naukowej sprawiają, że prof. M. Szymanowicz posiada niekwestionowane kompetencje potrzebne do tego, by stworzyć bibliografię dziedzinową poświęconą organom. Już zrealizowany w części osobisty projekt M. Szymanowicz pozwala poszerzyć zakres określeń, które w zasadniczym zarysie charakteryzują osobę i jej dorobek naukowo-badawczy. Bez wątpienia też do określeń opisujących jej wykształcenie i zakres aktywności, takich jak „muzykolog” i „organoznawca”, trzeba dodać jeszcze jedno – „bibliograf”.

3. *Polska bibliografia organów (PBO) 2011–*

Jak zaznacza autorka w pierwszym tomie PBO, chęć stworzenia tego typu bibliografii pojawiła się w jej zamyśle już w 1980 r., a więc jeszcze w czasie studiów muzykologicznych (M. Szymanowicz 2011: 9), dokładniej: w momencie, kiedy w ręce ówczesnej studentki trafiła książka będąca bibliografią organów autorstwa niemieckiego badacza Rudolfa Reutera: *Bibliographie der Orgel. Literatur zur Geschichte der Orgel bis 1968*. 1973. Kassel: Bärenreiter. Publikacja ta została przestudiowana dla potrzeb pisanej wówczas pracy magisterskiej. Okazało się, że na 8574 pozycje ujęte we wspomnianej bibliografii, tylko 7 prac było w języku polskim (M. Szymanowicz 2011: 9). Wówczas to pojawiła się myśl, aby kiedyś mogła powstać podobna bibliografia z bogatą literaturą polską. Przez kolejne lata zamiar ów nabierał coraz konkretniejszych kształtów, skutkując stopniowym gromadzeniem materiału pod kątem stworzenia w przyszłości polskiej bibliografii organów. Pierwsza kwerenda zakończyła się w 2007 r. Później trwały prace redakcyjne, które zaowocowały w 2011 r. wydaniem pierwszego tomu PBO. Tom ów objął 1000 pozycji (jednostek). Wydania dzieła podjęło się Wydawnictwo Muzyczne Polihymnia w Lublinie. Autorem projektu graficznego zewnętrznej strony publikacji został o. Julian Mieczysław Śmierciak OFM, adiunkt w Katedrze Instrumentologii. Dzieło zostało przez autorkę dedykowane ks. prof. Janowi Chwałkowi, emerytowanemu profesorowi KUL, nestorowi polskiej organologii, twórcy i pierwszemu kierownikowi Katedry Instrumentologii. Praca została od razu zauważona przez środowisko, niezwykle przychylnie przyjęta i opisana w publikacjach muzykologicznych, zyskując powszechne uznanie znawców tematyki organowej (F. Koenig 2012: 296–298). Tom drugi ukazał się w 2014 r. i zawierał również 1000 jednostek (F. Koenig 2016: 291–292; F. Koenig

2016b: 171–172). Trzeci tom ukazał się w 2018 r. i obejmował połowę jednostek, czyli 500, jako że zamysłem autorki było przyspieszyć informację na temat najnowszej literatury organowej. Aktualnie trwają prace nad wydaniem czwartego tomu PBO. W tym momencie trzeba przypomnieć (było już o tym wspomniane na początku artykułu), że dzieło prof. Szymanowicz, z jednej strony tak pozytywnie przyjęte przez organoznawców, spotkało się z poważną krytyką ze strony bibliografa Jakuba M. Łubockiego. Jego opinia została zaprezentowana w ramach ważnego wydarzenia, jakim była konferencja organologiczna „Organy Wrocławia. Budownictwo i funkcja w aspektach historii i wyzwań współczesności”, zorganizowana na Uniwersytecie Wrocławskim w listopadzie 2016 r. Tekst krytycznej recenzji ukazał się drukiem w „Rocznikach Bibliotecznych” w 2017 r. (J.M. Łubocki 2017: 305–316).

Schemat każdego z wydanych do tej pory tomów PBO ma identyczny układ. Po prezentacji wszystkich pozycji w rozdziale pierwszym (w alfabetycznym układzie według nazwisk poszczególnych autorów) i opatrzeniu ich kolejnymi numerami, każda z pozycji jest ujęta w trzech indeksach, które tworzą trzy kolejne rozdziały. Są to: indeks rzeczowy (według haseł wiodących), indeks organmistrzów oraz indeks miejscowości i miejsc, w których znajdują się opisane instrumenty. Ostatni rozdział, piąty, zawiera wykaz źródeł i publikacji, które zostały poddane kwerendzie. W zakończeniu znajduje się wykaz skrótów. Każdy z tomów tworzy osobną całość. Wszelkie odniesienia indeksowe ograniczają się do pozycji zawartych jedynie w danym tomie PBO.

Zatem do 2018 r. zostało przez autorkę opracowanych 2500 pozycji polskiej bibliografii organów, co uprawnia do twierdzenia, że polska organologia jest już ugruntowaną dziedziną wiedzy, rozwijającą się z coraz większym rozmachem, zawsze jednak pozostającą częścią szerokiego działu muzykologii, jaką jest instrumentologia. W zestawieniu z informacją o owych wspomnianych wcześniej 7 polskich pozycjach ujętych w bibliografii organów R. Reutera, jest to niezwykle skok ilościowy, ale zapewne i jakościowy. Omawiane dzieło prof. Marii Szymanowicz jest tego mocnym potwierdzeniem.

4. PBO jako narzędzie i parametr pracy naukowej

Odnosząc się do wymienionych w pierwszym punkcie niniejszego tekstu walorów bibliografii dziedzinowej, warto pod tym kątem przyjrzeć się omawianemu dziełu i sprawdzić, czy walory owe są w nim widoczne na tyle, by mogło ono stanowić skuteczne narzędzie pracy naukowej.

Stworzona przez prof. Szymanowicz bibliografia zbiera w całość informacje o wszystkich polskich publikacjach poświęconych organom. Jest to zatem dla organoznawcy podstawowe narzędzie dla zorientowania się, czy ktoś, gdzieś, kiedyś już opisywał temat, którego zamierza się podjąć. Chodzi, rzecz jasna, o to, by nie tracić ani czasu, ani sił na opisywanie już zbadanych zagadnień. Szczególnie ważne w tym względzie są prowadzone konsekwentnie indeksy. PBO jest zatem cennym narzędziem eksploracyjnym, które uwidacznia odnotowane dokonania naukowe w dziedzinie organoznawstwa.

Praca M. Szymanowicz, dzięki bibliograficznemu zestawieniu, daje też możliwość zorientowania się w trendach współczesnej literatury organowej, do której w normalnym trybie, nawet przy użyciu katalogów internetowych, trudno dotrzeć. Omawiana bibliografia ujmuje bowiem także różnego rodzaju dokumenty, ekspertyzy i programy konserwatorskie odnoszące się nie-raz do ważnych instrumentów, o istnieniu których badacz mógłby nie mieć w ogóle pojęcia. Ukazuje też, co w różnych okresach interesowało badaczy bardziej, a co mniej, jak zmieniano się podejście i rozkład akcentów w prowadzonych badaniach. W przeszłości np. więcej było prac inwentaryzacyjnych, aktualnie zaś pojawiają się już publikacje historyczne, będące rodzajem podsumowania prac wcześniejszych. W ten sposób PBO jest w rękę organoznawcy istotnym narzędziem poznawczym.

Analiza wymienionych w PBO prac autorskich nie tylko pozwala zorientować się w tym, co aktualnie ukazuje się w dziedzinie organoznawstwa (publikacje, dokumenty i ich tematyka). Zestawienie tych danych może również działać inspirująco na badacza, pomagając np. ukie-runkować zakres badań czy precyzyjniej sformułować temat pracy dyplomowej lub publikacji. Dostarcza okazji do swoistego „otwarcia oczu” na to, czego badacz, stosując swoje własne, często utarte, schematy myślowe, nie dostrzega. Z drugiej strony postępująca dziś specjalizacja badań dzięki tego typu bibliografii pozwala szerzej orientować się w tematach dotyczących tej samej dziedziny wiedzy, ale niekoniecznie dokładnie zgodnych z osobistymi zainteresowaniami. Zatem PBO jest także narzędziem inspirującym i poszerzającym myślowe horyzonty.

Wreszcie na dzieło prof. M. Szymanowicz trzeba patrzeć jako na narzędzie, które podnosi rangę polskiej organologii i prowadzonych w Polsce badań organologicznych. Literatura tematu, obejmująca już tysiące jednostek wymienianych w PBO, udowadnia, że istnieje w Polsce pokaz-ny już zastęp badaczy i polska organologia zasługuje na samodzielny byt pośród innych dziedzin wiedzy w nurcie instrumentologii czy szerzej – w nurcie badań muzykologicznych. Omawiana praca pozwala także wyodrębnić przodujące w Polsce ośrodki badań organologicznych i stwierdzić (ze sporą dozą pewności) rosnący poziom merytoryczny wydawanych publikacji.

Zakończenie

Znawcy przedmiotu, a więc organoznawcy, jak już zostało dwukrotnie wspomniane, przyjęli ukazanie się PBO z wielkim zadowoleniem – jako pozycję niezbędną i wyczekiwaną, dostrzegając w niej skuteczne i przydatne narzędzie pracy naukowej.

A wspomniane już krytyczne uwagi dotyczące niektórych aspektów metodologii (J.M. Łubocki 2017) wynikają ze stanowiska bibliografów, którzy pracują w oparciu o systemy informatyczne, stwarzające inne możliwości metodologii pracy. Trzeba jednak zaznaczyć, że są to uwagi bibliografa, a więc w dużej mierze teoretyka, który słusznie szuka metodologicznej precyzji, patrząc przez pryzmat swojej dziedziny. Nie ulega jednak wątpliwości, że mimo krytyki z tej strony, stworzona już w trzech tomach PBO autorstwa M. Szymanowicz pozostaje dziełem niezwykłym, pożytecznym, potrzebnym, a nawet niezbędnym jako narzędzie naukowe. Potwierdzają to słowa zawarte w recenzji niezwykle zasłużonego dla polskiej organologii prof. Jerzego Gołosa (zamieszczone na okładce pierwszego tomu PBO), w których stwierdza on, że o pracy prof. Szymanowicz – od strony organologa – można „wyrazić się w samych superlatywach”.

W tym miejscu należy też złożyć hołd autorce za iście benedyktyńską pracę, jakiej się podjęła i którą z dobrym skutkiem wykonała.

Z pewnością dla tego rodzaju prac problemem jest ogólna tendencja wzrastającej liczby publikacji. Dotyczy to wszystkich dziedzin, nie tylko organów, i stanowi problem dla wszystkich bibliografów. Być może koniecznością stanie się wyznaczanie zakresów treściowych dla tego typu bibliografii, gdyż selekcja i dobór materiału stanowią coraz większe wyzwanie dla badaczy. Prof. Szymanowicz, jak dotąd, doskonale potrafiła temu wyzwaniu sprostać.

Inną, chyba szerszą, a z pewnością najbardziej nagłą, kwestią przy tego typu pracach jest zwiększające się zainteresowanie bibliografiami zamieszczanymi na nośnikach elektronicznych, a więc z użyciem technik cyfrowych, wiążących się z obsługą komputerów lub innych urządzeń mobilnych. W tym względzie konkurentem jest także Internet, m.in. wyszukiwarka *Google Scholar*. Otwartym problemem pozostaje przy tym kwestia dostępności (otwartości) baz danych. Bardzo ważna jest indeksacja, która pozwala wyodrębnić literaturę na podstawie słów kluczowych. Według badań przytaczanych przez wspomnianą wcześniej prof. J. Sadowską, 90% studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego szukała literatury właśnie według słów kluczowych, a dopiero później według tytułów czy innych haseł przedmiotowych. Obrazuje to aktualną sytuację. Od takiej strony prezentującej bibliografię oczekuje się możliwości bezpośredniego dotarcia do bazy pełnych tekstów. Stąd prace w zakresie bibliografii dziedzinowych muszą prowadzić do stworzenia wiarygodnych baz danych, co też ma swoje znaczenie dla otwarcia się na współpracę w systemie globalnym (1995: 4, 9).

Być może wspomniane podniesienie poziomu pracy bibliograficznej oraz potrzeba dostosowania metod pracy do wymogów systemów informatycznych pociągnie za sobą

konieczność udoskonalenia samej metodologii pracy, na co zwraca uwagę J.M. Łubocki. Jednak taki krok wymagałby zaangażowania współpracowników, co w tym wypadku może okazać się bardzo trudne.

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na obecny stan prowadzonych prac; na to, że dzieło prof. Marii Szymanowicz jest prowadzone w tradycyjnym systemie „papierowym”, jedynie z użyciem elektronicznych metod zapisu. Nie czyni to jednak pracy nieprzystającą do współczesnych wymogów bibliografii. W przyszłości zresztą cały dorobek służący stworzeniu PBO może zostać zdigitalizowany. Można to zrobić w każdym momencie, gdyż najtrudniejsza i najbardziej mozolna praca, związana z kwerendą źródeł, została już wykonana. Przełożenie dotychczas prowadzonej pracy na nowy system może w przyszłości okazać się koniecznością, ale nie zmieni to faktu, iż nadal równie konieczne będzie poświęcenie swoich zdolności i czasu dla nauki, czego niekwestionowanym przykładem pozostaje autorka *Polskiej bibliografii organów*, wierna starożytnej maksymie, iż *honus habet onus*.

BIBLIOGRAPHY

KOENIG F. (2012). [Omówienie: M. SZYMANOWICZ, *Polska bibliografia organów*, t. I, Lublin: Polihymnia 2011, ss. 495]. „Liturgia Sacra”, 18, 296-298.

KOENIG F. (2016a). [Omówienie: M. SZYMANOWICZ, *Polska bibliografia organów*, t. II, Lublin: Polihymnia 2016, ss. 478]. „Liturgia Sacra”, 22, 291-291.

KOENIG F. (2016b). [Omówienie: M. SZYMANOWICZ, *Polska bibliografia organów*, t. II, Lublin: Polihymnia 2016, ss. 478]. „Musica Ecclesiastica”, 11, 171-172.

ŁUBOCKI J.M. (2017). *Uwagi bibliografa nad „Polską bibliografią organów” Marii Szymanowicz*. „Roczniki Biblioteczne”, 61, 305-316.

MATCZUK A. (2014). *Polskie bibliografie nauk humanistycznych i społecznych do roku 1989: historia i metodyka*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, za: SADOWSKA J. (2017), 3.

MENDYKOWA A. (1986). *Podstawy bibliografii*. Warszawa: PWN.

REUTER R. (1973). *Bibliographie der Orgel. Literatur zur Geschichte der Orgel bis 1968*. Kassel: Bärenreiter.

SADOWSKA J. (1995). *Bibliografie dzisiaj. Rola Instytutu Bibliograficznego jako narodowej centrali bibliograficznej*. „Bibliotekarz”, 9, 4.

SADOWSKA J. (2017). *Bibliografia dziedzina dzisiaj – znaczenie i przyszłość. Materiały III Konferencji Naukowej Konsorcjum BazTech Kraków (Poland), 26–27 June 2017*; http://eprints.rclis.org/32377/1/Baztech_2017_Sadowska_ref.pdf, 26 III 2020.

SZYMANOWICZ M. (2011). *Polska bibliografia organów*. T. 1. Lublin: Polihymnia.

SZYMANOWICZ M. (2014). *Polska bibliografia organów*. T. 2. Lublin: Polihymnia.

SZYMANOWICZ M. (2018). *Polska bibliografia organów*. T. 3. Lublin: Polihymnia.

WOŹNIAK-KASPEREK J. (2009). *Słowo wstępne*: WOŹNIAK-KASPEREK J., OCHMAŃSKI M. (ed.), *Bibliografia: teoria, praktyka, dydaktyka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP, za: SADOWSKA J. (2017), 1-2.

[b.a.]. *Noty biograficzne* (2016). „Studia Organologica”. T. 5. Lublin: Polihymnia.

[b.a.]. *Pracownicy naukowcy* (2006). „Additamenta Musicologica Lublinensia”. T. 1. Lublin: Instytut Muzykologii KUL.

SUMMARY

The above article presenting *Polska bibliografia organów* published since 2011 by Prof. Maria Szymanowicz, also partly captures the reaction to the published work of musicologists and organologists as well as bibliographers. It is also an attempt to justify that the publication, even if not free from methodological shortcomings and small deficiencies, is still a valuable, useful and even necessary tool in the hands of Polish researchers on subjects related to organs.

The presented article consists of four points, introduction, ending and bibliography list.

The first point discusses the substantive value of the so-called domain bibliographies, which from the bibliographers' point of view are a valuable element of organizing knowledge. It is important to see from this point the real value of *Bibliografia* by M. Szymanowicz. After all, *Polska bibliografia organów* is indeed a kind of domain bibliography. Creating a bibliography in a given field also increases the importance of the discipline and adds to its development.

The second point presents the biography and scientific achievements of Prof. Maria Szymanowicz, who, along her scientific career, was the director of the Institute of Musicology at the Catholic University of Lublin and continues to be the head of the Department of Instrumentology. Her field of interest are organ construction, liturgical music and religious musical culture. Her scientific achievements include 7 book publications, over 40 scientific articles and several encyclopedic entries. Nearly 40 years of scientific work also resulted in the promotion of 7 and reviews of 9 doctorates. She is the promoter of over 30 bachelor theses and over 40 master's theses. In addition to that, thanks to many years of her cooperation with Ośrodek Dokumentacji Zabytków (the Monument Documentation Centre) in Warsaw and restoration centers, M. Szymanowicz made at least 170 inventories of historic organs. All these activities make it clear that M. Szymanowicz has full competence to create a bibliography.

The third point contains a discussion of the published volumes of *Polska bibliografia organów* and their sources of inspiration that date back to 1980. It is when the author came across the published bibliography of organs by the German author Rudolf Reuter. Since then, when conducting a query, she collected materials for the future implementation of the idea of developing a Polish bibliography of organs. The first volume was published in 2011, the second in 2014 and the third in 2018. They cover a total of 2,500 items. A detailed description of the methodology of work and the division of materials is included in the description of the Reviews section. Generally, the work of Prof. Szymanowicz arouse great enthusiasm of experts on the subject and the same could be expected from biographers, but on the contrary it met with criticism of the methodology of work expressed by the bibliographer Jakub M. Łubocki.

The fourth point is an attempt to identify several elements of the discussed work as a real tool in the hands of organology experts. The publication is an exploratory, cognitive and inspirational tool which broadens mental horizons and emphasizes the status of organology as a separate field of knowledge.

The final part discusses the friendly acceptance of *Polska bibliografia organów* by M. Szymanowicz by all organ scholars and how it met with criticism from the bibliographer. Of course, one can question some of the methods taken up by the author at the beginning of her work, but its general values and the competence of the author or her work cannot be diminished. What she did was truly a “Benedictine work.” In the ending, a few problems are also highlighted which are involved in the process of creating this type of bibliography. Firstly, the literature on the subject is expanding dramatically, and secondly, there is a growing interest in bibliographies published in electronic media, i.e. using digital techniques and involving the operation of computers or other mobile devices. Therefore, it is likely that there will come a moment when work on the bibliography of organs will be raised to a higher level using information systems, which would entail the need to change the methodology of work. This is always possible, especially since the most difficult and arduous work related to source queries has already been done.

Słowa kluczowe/Keywords:

organy • bibliografia • bibliografia organów • organoznawstwo
• organologia

organ • bibliography • organ bibliography • organ studies
• organology

Franciszek Koenig – born 1966, doctor of theology, master of musicology, priest in the diocese of Gliwice, assistant professor at the Department of Musicology of the University of Opole, parish priest of the church of the Finding of the Holy Cross in Rusinowice; the main areas of interest are organ building in Silesia and the legislation of liturgical music.

e-mail: fkoenig@uni.opole.pl